

INSTITUTI I ZHVILLIMIT TË ARSIMIT

**PROGRAM ORIENTUES
PËR PËRGATITJEN E PROVIMIT KOMBËTAR
TË MATURËS SHETËRORE
PËR GJIMNAZIN**

LËNDA:

GJEOGRAFI E THELLUAR

Koordinatorë: Evis Mastori

VITI MËSIMOR 2011 – 2012

UDHËZIME PËR ZBATIMIN E PROGRAMIT

Programi orientues për lëndën “Gjeografi e thelluar” (Gjeografia e problemeve globale) përfshin njohuritë dhe aftësitë më të rëndësishme të kësaj lënde për gjimnazin.

Programi orientues për provimin e lëndës “Gjeografi e thelluar”, në kuadrin e Maturës Shtetërore për vitin shkollor 2011-2012, përbën një dokument të vlefshëm për gjimnazet, nxënësit e interesuar, mësuesit dhe specialistët e përfshirë në procesin e hartimit të testeve të Maturës Shtetërore.

- Programi gjeneron informacionin e nevojshëm për mësuesit që do të përgatisin maturantët për provimin e kësaj lënde si lëndë me zgjedhje në Maturën Shtetërore.
- Programi, gjithashtu, orienton nxënësit për njohuritë dhe aftësitë kryesore që duhet të zotërojnë për të përballuar me sukses provimin e lëndës “Gjeografi e thelluar”.
- Programi përbën një dokument zyrtar, që duhet zbatuar me korrektesë nga specialistët e përfshirë në hartimin e bankës së pyetjeve dhe tezës së provimit të gjeografisë së thelluar, si lëndë me zgjedhje për Maturën Shtetërore.

Ky program duhet shqyrtuar me kujdes dhe rigorozitet nga secili prej grupeve të interesuara, sidomos kujdes të bëhet nga specialistët e përfshirë në hartimin e bankës së pyetjeve dhe tezës së provimit të kësaj lënde, të cilët nuk duhet të përfshijnë për vlerësim çështje mësimore që nuk janë parashikuar në këtë program. Përgatitja e nxënësve për provim të bëhet në mënyrë të vazhdueshme dhe duke përdorur një larmi metodash dhe mjetesh.

Gjatë punës për përgatitjen e nxënësve për provimet e Maturës Shtetërore, është e rëndësishme që herë pas here mësuesi të zhvillojë testime të nxënësve të tij, me teste që mund t'i hartojë vetë duke u bazuar në modelet e testeve të Maturës Shtetërore.

Testi për lëndën “Gjeografi e thelluar” do të ndërtohet në mënyrë të tillë ku të jenë të përfshira të tri nivelet e vështirësisë: niveli bazë, niveli mesatar dhe niveli i lartë. Njëkohësisht, edhe shpërndarja e pikëve në test do të jetë në varësi të përqindjeve që zë çdo nivel.

Nxënësit duhet të kenë parasysh se linja, e cila ka numrin më të madh të orëve (objektivave) në programin orientues të Maturës Shtetërore, në test do të përfaqësohet nga një numër më i madh pyetjesh.

Në përgatitjen për përmbushjen e objektivave të këtij programi do të përdoret teksti mësimor i kësaj lënde. Mund të përdoren edhe tekste ndihmëse apo materiale shtesë, që sigurojnë arritjen e objektivave të programit orientues.

Programi orientues i lëndës “Gjeografi e thelluar” (Gjeografia e problemeve globale), në përshtatje me programin mësimor të kësaj lënde në gjimnaz, është paraqitur sipas këtyre linjave:

1. Linja: Sistemet humane.
2. Linja: Ndërveprimi njeri - mjedis.

LINJAT DHE OBJEKTIVAT E LINJAVE: GJEOGRAFIA E PROBLEMEVE GLOBALE

Linja: Sistemet humane

Kjo linjë zhvillon aftësitë e të menduarit kritik rreth ndërveprimit të sistemeve kulturore, ekonomike, politike, mjedisore, teknologjike dhe pasojave të tij në nivel global. Nxënësit përdorin perspektivën hapësinore për trajtimin e një sërë problemeve bashkëkohore, të tilla si: rritja e popullsisë, urbanizimi me ritme marramendëse, shumëllojshmëria kulturore, degradimi mjedisor, globalizimi i ekonomisë etj.

Linja “Sistemet humane” përbëhet nga blloqet tematike:

- Dinamikat e problemeve të popullsisë.
- Ekonomia globale dhe problematikat shoqëruese të saj.
- Tiparet dhe problematikat e zhvillimit urban.
- Zhvillimet gjeopolitike të botës së sotme.
- Çështje sociale, problematikat dhe gjeografia e tyre.

Bloku tematik	Objektivat
Dinamikat e problemeve të popullsisë	<p>Nxënës/i,-ja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Të identifikojë tendencat (prirjet) e popullsisë botërore dhe modele të rritjes së ardhme rajonale; - të analizojë rritjen e popullsisë në vendet e zhvilluara dhe vendet në zhvillim, faktorët që ndikojnë në këtë rritje dhe shpërndarjen e popullsisë; - të përshkruajë tiparet kryesore të qyteteve më të populluara sot në botë; - të analizojë ecurinë e të dhënave të mbledhura dhe të paraqitura grafikisht të disa modeleve tipike demografike botërore; - të përshkruajë stadet e migracionit të brendshëm nga zonat rurale drejt zonave urbane në rajone apo shtete të ndryshme të botës, shoqëruar me raste studimore; - të evidentojë strategjitë për uljen e migracionit nga zonat rurale drejt zonave urbane; - të analizojë shkaqet e migracionit të jashtëm dhe pasojat e

	<p>tij përmes rasteve studimore nga vende të ndryshme;</p> <ul style="list-style-type: none"> - të evidentojë disa ndër strategjitë për kontrollin e emigracionit, duke veçuar strategjitë e BE-së lidhur me këtë dukuri; - të analizojë shkaqet e emigracionit të jashtëm në Shqipëri pas viteve '90 dhe pasojat e tij; - të përcaktojë shpërndarjen hapësinore të gjuhëve më të përhapura sot në botë dhe rajonet gjuhësore, me veçoritë e tyre të zhvillimit; - të përshkruajë disa ndër politikat për mbijetesën e gjuhëve të minorancave; - të tregojë shpërndarjen hapësinore të problemeve etnike më të spikatura përmes rasteve studimore (si p.sh., problemet etnike në Ballkan; baskët në Spanjë; tibetianët; etj.); - të identifikojë shkaqet e konflikteve etnike dhe problemet që i shoqërojnë; - të vlerësojë politikat dhe perspektivat e zgjidhjes së konflikteve etnike; - të tregojë shpërndarjen hapësinore të besimeve fetare më të përhapura sot; - të analizojë disa ndër problematikat më të spikatura fetare (konflikte) dhe rajonet e tyre.
<p>Ekonomia globale dhe problematikat shoqëruese të saj</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Të përshkruajë shpërndarjen e pabarabartë të të mirave materiale në shkallë botërore dhe rajonale; - të analizojë faktorët që ndikojnë në nivelin e zhvillimit ekonomik të vendeve të zhvilluara dhe vendeve në zhvillim, shoqëruar me shembuj; - të analizojë mobilitetin (lëvizshmërinë) e aktiviteteve të ekonomisë moderne sot, faktorët që ndikojnë, si dhe pasojat e kësaj lëvizshmërie; - të vlerësojë bashkëpunimet shumëkombëshe (si. p.sh., Toyota, General Electric etj.), si mjet suksesi në treg; - të përshkruajë veçoritë e revolucionit të gjelbër dhe pasojat e tij në zhvillimin e rajoneve ku është zhvilluar; - të identifikojë modelet e industrisë botërore dhe tendencat e zhvillimit të saj në ditët e sotme; - të përshkruajë pasojat e zhvillimeve industriale dhe revolucionin teknologjik (fazat, ndryshimet sot); - të analizojë zhvillimin e sektorit të shërbimeve sot në botë, tendencat e zhvillimit dhe shkaqet e zgjerimit të tij; - të rajonizojë shpërndarjen gjeografike të sektorit të shërbimeve sot në botë; - të analizojë natyrën globale të tregtisë (ndërvarësinë e ekonomisë botërore sot) dhe rëndësinë e këtij sektori shoqëruar me studim rasti;

	<ul style="list-style-type: none"> - të evidentojë peshën që zënë në tregtinë globale, produkte si: nafta, hekuri, gruri, makinat etj. - të interpretojë rolin e organizmave ndërkombëtarë, si OBT, BE, G8, NAFTA, OPEC dhe politikat e tyre në tregtinë botërore; - të identifikojë karakteristikat e zhvillimit të rrjetit botëror të transporteve sot, shoqëruar me shembuj; - të përshkruajë zhvillimin e telekomunikacionit sot dhe tiparet e zhvillimit, shoqëruar me shembuj; - të analizojë shkaqet, pasojat dhe veçoritë e zhvillimit të krizës ekonomike globale në vendet e zhvilluara dhe në vendet në zhvillim.
<p>Tiparet dhe problematikat e zhvillimit urban</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Të analizojë karakteristikat e qendrave urbane dhe atyre rurale dhe tendencën e rritjes së shkallës së urbanizimit sot në botë; - të përshkruajë veçoritë e funksionimit dhe të zhvillimit të megaqyteteve në botë; - të krahasojë, përmes shembujve, modele të ndarjes administrative dhe të decentralizimit të qeverisjes; - të përshkruajë veçoritë e ndarjes administrative në Shqipëri dhe problemet që janë evidentuar.
<p>Zhvillimet gjeopolitike të botës së sotme</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Të përshkruajë ndryshimet e hartës politike të botës (dekolonizimin) deri në Luftën e Dytë Botërore dhe evolucionin e saj pas Luftës së Dytë Botërore; - të analizojë krijimin e shteteve të reja pas rënies së murit të Berlinit (kushtet, faktorët), problematikat që kanë shoqëruar zhvillimin e tyre, shoqëruar me shembuj; - të përshkruajë polet e fuqive të mëdha, kushtet të cilat i favorizojnë këto vende për të qenë të tilla; - të përshkruajë raportet që kanë vendet pole me vendet e tjera.
<p>Çështje sociale, problematikat dhe gjeografia e tyre</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Të analizojë faktorët që ndikojnë në shpërndarjen gjeografike të varfërisë (të ndalet në faktorët humanë); - të vlerësojë perspektivën e kësaj problematike; - të analizojë problematikat që shoqërojnë trafikun global të drogës (vendet importuese dhe eksportuesit më të mëdhenj); - të përshkruajë perspektivën dhe strategjitë për zgjidhjen e kësaj problematike; - të analizojë faktorët që nxisin tregtinë dhe trafikun e armëve, korridoret e trafikimit, konfliktet rajonale, shoqëruar me shembuj; - të identifikojë vendet që konsiderohen si fuqi bërthamore

	<p>botërore, shoqëruar me shembuj të specifikave të tyre;</p> <ul style="list-style-type: none"> - të vlerësojë politikat botërore për parandalimin e prodhimit të armëve bërthamore.
--	--

Linja: Ndërveprimi njeri - mjedis

Përmes kësaj linje, nxënës/i,-ja kupton pasojat e ndërveprimeve midis sistemeve fizike dhe humane, diskuton pro dhe kundër politikave të veçanta dhe programeve për përdorimin e burimeve dhe menaxhimin e tyre.

Bloku tematik	Objektivat
<p>Sfidat e mëdha të shekullit XXI</p>	<p>Nxënës/i,-ja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Të analizojë shpërndarjen gjeografike të burimeve të energjisë në botë; - të përshkruajë përdorimin e burimeve të ripërtërishme të energjisë sot në botë (energjinë e erës, diellit, ujit, biomasën, energjinë atomike), shoqëruar me shembuj, duke veçuar vendet tipike të shfrytëzimit të secilës; - të analizojë shkaqet dhe pasojat e ngrohjes globale; - të vlerësojë politikat botërore e rajonale për ngrohjen globale; - të analizojë rajonet më të ndotura sot në botë, shkaqet dhe pasojat e tyre në zhvillimin rajonal e botëror; - të analizojë faktorët që ndikojnë në prishjen e ekuilibrit në ekosisteme të rëndësishme (p.sh., shpyllëzimet në Indonezi, në pellgun e Amazonës etj.), si dhe pasojat për mjedisin; - të vlerësojë rëndësinë e zhvillimit të qëndrueshëm ekonomik përmes koordinimit të politikave rajonale me ato globale të zhvillimit; - të identifikojë rrugë dhe strategji drejt një zhvillimi të qëndrueshëm industrial, bujqësor dhe urban.

SHPËRNDARJA E PESHAVE SIPAS LINJAVE

Gjeografia e problemeve globale

Nr.	Linja	Ndarja e peshave në orë mësimore	Ndarja e peshave në përqindje
1.	Sistemet humane	38	83%
2.	Ndërveprimi njeri-mjedis	8	17%
	TOTALI	46	100%